

*Горан В. Николић**

КАДА ЋЕ КИНЕСКА ЕКОНОМИЈА ПРЕСТИЋИ АМЕРИЧКУ?*

Сажетак

Први пут у модерној историји једна незападна држава, Кина, постала је прва индустријска сила света и највећи глобални извозник. Средњорочно посматрано, глобални финансијски систем се креће ка мулти-валутном систему, где ће долар постати само једна од неколико валута које ће делити међународну улогу. Референтне пројекције показују да ће економија Кине престићи америчку већ почетком 20-их година овог века, и Велика рецесија 2007-08. само је убрзала ове процесе. Међутим, САД ће извесно још деценијама задржати технолошки супериорну привреду, обим војне моћи у поређењу са оном код потенцијалних противника ће остати неупоредиво већи, док је степен политичког утицаја у међународним односима без преседана.

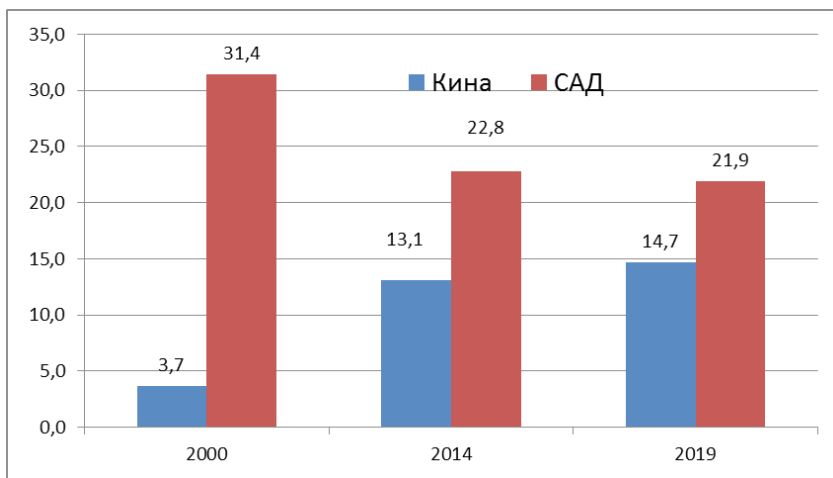
Кључне речи: глобална економија, Велика рецесија 2007-08, јуан, долар, Кина, САД

* Институт за европске студије, Београд.

** Рад је део пројекта „Србија у процесима европских интеграција: глобални контекст, институције и идентитет“ који под бројем 179014 финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. ПРОЈЕКЦИЈА СРЕДЊОРОЧНОГ ТРЕНДА БДП-А САД И КИНЕ

Пројекције *International Monetary Fond* за наредне године указују на наставак тренда који траје од краја деведесетих.¹ На Графикону 1 дате су тенденције (и процене) вредности, изражене у процентима глобалног БДП, БДП за САД и Кину, две водеће индустријске, односно економске силе. Јасно је видљив тренд опадања удела прве и раст учешћа друге земље у глобалном БДП (смањивање удела САД у глобалном БДП, посебно је изражено након 2000. и убрзано кризом 2008). Овај тренд је још израженији ако се посматрају БДП-ови по куповној моћи (*PPP*), где је Кина већ на 3/4 нивоа САД.

Графикон 1

Учешће САД и Кине у глобалном БДП 2000, 2014. и 2019.

Извор: IMF, World Economic Outlook: Recovery Strengthening, but Requires Stronger Policy Effort. IMF Survey, April 8, 2014. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/res040814a.htm> (12/04/2014)

1 IMF, *World Economic Outlook: Recovery Strengthening, but Requires Stronger Policy Effort*, IMF Survey, April 8, 2014, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/res040814a.htm> (12/04/2014).

И пројекције *Economist Intelligence Unit* су у складу са прогнозама *IMF*. Наиме, *Economist Intelligence Unit* процењује да ће глобални раст бити релативно стабилан у наредних пола деценије (нешто испод 3% просечно по тржишним курсевима). Америчка економија би након ове године требало да има раст од око 2,5% просечно закључно са 2018, док ће кинески привредни раст лагано успоравати у наредних пола декаде, да би 2018. износио још увек импресивних 6%.²

По БДП по куповној моћи (*GDP PPP*) по први пут у последњих два и по века, ЗУР су 2013. стварале преко половине светског БДП.³ Пет година касније, 2018. (према пројекцијама *ММФ*, 2013) БДП по куповној моћи за Кину ће износити 20 730 милијарди долара, за ЕУ 19 417, а за САД 21 556 милијарди долара, што посредно указује, имајући у виду трендове раста, да ће већ 2019. Кина по овом показатељу постати прва економија света.

Ови подаци, свакако, узнемирују јавно мњење на Западу. Крајем 2013. и почетком 2014. интензивирала се дебата да ли ће се САД суочити са тзв. секуларном (дугогодишњом) стагнацијом, односно спорим растом? Уважени амерички економиста, Лоренс Самерс (*Lawrence Summers*), указује да је од почетка овог века годишњи раст БДП-а САД износио у просеку 1,8%, знатно испод раста претходних деценија, без обзира на негативне реалне камате током претходних пет година и изузетно лабаву монетарну политику.⁴ Процене убрзања раста у 2014. су охрабрујуће, али ће и поред тога производња и запосленост остати далеко испод очекиваног тренда пре 2007. Постоје знаци слабљења кредитних стандарда и надуване вредности актива (некретнина и акција), што указује да би могло доћи до повратка проблема карактеристичних за период 2005-07. Дакле, изазов није само да се постигне солидан раст, него да се то учини на финансијски одржив

2 *Economist Intelligence Unit, Global outlook summary. Global Forecasting Service (April 14th, 2014), file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSJXAB00_20140416.pdf, p. 5 (19/04/2014).*

3 Simeon Djankov & Antoine Van Agtmael, „BRIC Wall“, *Foreign Policy* (24.9.2013), http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/09/24/bric_wall_emerging_markets_growth.

4 Lawrence Summers, „Washington must not settle for secular stagnation“, *Financial Times* (5.1.2013), <http://www.ft.com/cms/s/2/ba0f1386-7169-11e3-8f92-00144fe-abdc0.html#ixzz2pJNp5GZd>.

начин. Дobar део проблема привреде САД је у неадекватним квалификацијама радне снаге, недовољним иновативним капацитетима корпорација, одлагању пореске реформе, те проблему дугорочне одрживости пензионог и система здравствене заштите. Међутим, то су структурни проблеми, и мало је вероватно да се ту направе снажни помаци у наредних пет до десет година (потребно је време за образовање, нпр). Поред тога, повећање способности да се произведе више неће се 'преточити' у повећану производњу уколико не постоји већа потражња за робом и услугама. Тренутна економска политика се ослања на каматне стопе знатно ниже од стопа раста, што у дужем временском периоду практично гарантује појаву великих 'мехура' и опасног повећања леверица, односно задужености, компанија. По Самерсу, потребно је подићи ниво тражње кроз окончање тренда све мање државне потрошње и запослености. Наиме, треба искористи текући период да се обнови и изгради инфраструктура. Подизање тражње такође би могло да подстакне приватну потрошњу, посебно у енергетском сектору.

За успоравање релативног опадања САД од велике важности је наводна 'freaking' револуција (нафта и гас из уљних шкриљаца, хидраулично произведена), односно потенцијал да САД у наредној деценији постане, заједно са Канадом, енергетски самодовољна (што имплицира снажно слабљење позиција земаља Залива и Русије). О овој широко дискутованој теми постоје опречна мишљења, иако је чињеница да су у последњих седам година, закључно са августом 2013, САД за чак 30% смањиле увоз сирове нафте, укључујући и нафтне деривате. Нпр. Дејвис и Легет (*Davis & Leggett*) показују да ће америчка продукција тешке нафте ('tight-oil') достићи максимум 2017. и почети да опада.⁵

Велики проблем за одрживост јавних финансија САД представља снажан раст нето јавног дуга, који се дуплирао од 2007. када је износио 36% БДП. Обесхрабрујућа је тенденција његовог даљег увећања, што је добрим делом последица Обаминах програма, пре свега: *Social Security, Medicare,*

5 Daniel Davis & Jeremy Leggett, „Underground Truths: Shale Won't Save Us“, *The National Interest* (October 28, 2013), <http://nationalinterest.org/commentary/underground-truths-shale-wont-save-us-9320?page=1>.

Medicaid. Истина, оно што делимично олакшава ситуацију је врло ниска камата на јавни дуг (2,6% почетком марта 2014).

Повезано са растом јавне потрошње је и раслојавање америчког друштва које прети да угрози његове базичне темеље. Штиглиц (*Stiglitz*) наводи да САД све више постаје друштво велике неједнакости и све мање социјалне мобилности, што је тренд који траје од 1983. И пре почетка рецесије, реалне зараде већине америчких породица постале су ниже него пре десет година. Повећана неједнакост није последица кризе 'subprime' кредита (хипотекарни кредити непоузданим дужницима) и рецесије, али ју је финансијска криза додатно погоршала. Доходак типичног мушкарца запосленог на пуно радно време стагнира у последњих тридесет година.⁶

Убрзавање раста САД подразумева превазилажење негативног утицаја скока дугорочних каматних стопа повезано са најавом *FED*-а јуна прошле године да ће до краја 2014. значајно умањити обим куповине државних обвезница, односно креирање новца. Оно што иде на руку САД је и раскорак у расту међу развијеним земљама, будући да су остварене и процењене стопе раста САД скоро дупло више од раста БДП еврозоне од почетка светске економске кризе.⁷

2. КОМПАРАЦИЈА ИНДУСТРИЈСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ САД И КИНЕ

Први пут у модерној историји једна не-западна држава, Кина, постала је водећа индустријска сила света и највећи глобални извозник. Велики проблем САД је опадање компетитивности њене индустрије, и то у корист источне Азије, и пре свих Кине. Неразборито и ултра јефтино кредитирање дуго је, преко деценију, прикривало слабост, односно смањењу компетитивност индустрије САД. Дакле, удео САД опада, док се учешће Кине у светској индустрији снажно повећава. Током прве деценије 21. века пораст индустрије у Кини

6 Joseph Stiglitz, „Kraj američkog sna“, *Peščanik* 21/12/2012, <http://pescanik.net/2012/12/kraj-americkog-sna/>.

7 Economist Intelligence Unit, *Global outlook summary. Global Forecasting Service* (April 14th, 2014), file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSJXAB00_20140416.pdf, p. 5 (19/04/2014).

износио је фантастичних 181%, у САД скромних 11%. САД су 2000. чиниле односно 26% светске индустрије, а Кина 7%, док је 2012. САД стварала шестину, а Кина 21% глобалне индустријске продукције. Индикативан је и удео индустрије у БДП САД, који је износио скромних 12% у 2012, док је у Кини исте године индустрија чинила чак 29% новостворене вредности, тј. БДП-а. Раст индустријске производње током 2013. од 9,7% у Кини⁸ и 2,1% у САД⁹ повећава предност најмогуљније земље света, а пројекције указују да се и током 2014, као и наредних неколико година, може очекивати вишеструко бржи раст индустријске производње у Кини у односу на САД. Иначе, кинеска влада је таргетирала раст индустрије од 9,5% за 2014, што ће бити подстакнуто и реструктурирањем, односно подршком *high-tech* компанијама, те заменом старих технологија (укупни профит индустријских предузећа у Кини порасто је за импресивних 12% током 2013).

Када је у питању глобална трговина учешће САД је такође у паду. По први пут, 2013, Кина је била највећи партнер у међународној робној размени. Збирна вредност извоза и увоза износила је 4160 милијарди долара, док је САД имала размену од 3910 милијарди долара. Збирна вредност трговине Немачке и Јапана у 2013. била је 4189 милијарди долара те је извесно да ће Кина у 2014. постати значајнија за светску трговину од ове две земље заједно. Светска криза је деловала као тектонски поремећај на биполарно језгро светске економије које се налазило у САД и у Европи тако што је промовисала Кину као нови светски економски центар. Јасно је да би Кина то свакако постала, али је криза тај процес убрзала (нпр. 2008. Немачка је била највећи светски извозник робе са вредношћу од 1449 милијарде долара, а испред Кине са 1431 и САД са 1287 милијарди долара). Већ 2009. Кина је постала највећи светски извозник. У 2013. Кина је имала извоз вредан 2210 милијарди долара, који је повећан за 7,9% у односу на 2012. и чак за 54,5% него 2008, за разлику од САД где је петогодишњи раст износио само 22,6%. С друге стране, кроз раст увоза Кина се појављује као нови „мотор“ за развој других земаља, замењујући у тој улози САД, која је ову улогу играла

8 <http://english.cntv.cn/program/bizasia/20140218/103890.shtml> (14/04/2014)

9 <https://www.mapi.net/research/publications/us-industrial-outlook-december-2013> (14/04/2014).

више од пола века. Од 2008. увоз Кине повећан је за 72,2%, САД само за 7,5%, а Немачке за симболичних 0,2%. У 2008. Кина је са око половине вредности увоза САД 2008. у 2013. дошла до скоро 84%, с тим да су се у децембру 2013. вредности увоза Кине и САД готово изједначиле.¹⁰

Кина успева да одржи раст извоза и поред вишегодишњег снажног раста плата, услед акутног недостатка производних радника. Плата за посао тзв. плавих-оковратника је порасла између 5 и 10 пута у доларима у последњој деценији, чиме је Кина престала да има репутацију земље са ниским платама за извозно оријентисану производњу. Најмогољуднија држава света је задржала ниске цене и иностране купце јер су фабрике постале продуктивније. Већи део производње је остао у Кини зато што та земља има високо развијене ланце снабдевања који воде до, и од, фабрика. Индикативно је да је амерички дефицит са Кином све више последица кинеског извоза напредних технолошких производа (пре свега потрошачке електронике), док почиње да се смањује извоз роба ниже додате вредности (нпр. обућа).

Обесхрабрујуће је да су пет година након првог састанка Г20 2008. Кина и САД направиле мали прогресс у међународном усклађивању економских политика. САД и 11 других земаља преговарају *TPP (Trans-Pacific Partnership)*, без Кине. И Кина и 15 других земаља преговарају *RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership)*, без САД. Такав економски хладни рат може да буде веома штетан за обе земље и свет. Кина жели да буде део процеса успоставља правила, а не само посматрач, али Кина такође мора да уради више да убеди остале да може да постигне либерализацију, посебно у пословању државних предузећа, права интелектуалне својине и сајбер безбедности. Свакако да се намеће потреба за разматрање заједничке зоне слободне трговине која би обухватила *TPP* и *RCEP*.

Платни биланс Кине иде све више ка уравнотежењу, као и амерички, те се на почетку 2014. може констатовати да је ера глобалних неравнотежа практично завршена. Наиме, дефицит текућег рачуна САД је са алармантних 5,8% БДП-а

10 Мирослав Здравковић, „Робна размена Кине, САД, Немачке и Јапана у 2013“, *Макроекономија*, www.makroekonomija.org/trgovina-kine-sad-nemacke-i-japana/robna-razmena-kine-sad-nemacke-i-japana-u-2013-godini/.

2006. смањен на само 2,7% БДП, ниво који САД могу лако финансирати од приноса на претходне СДИ и тантијема на патенте и без икаквих додатног спољног задуживања. Дакле, иако САД имао доста финансијских проблема, финансирање спољног дефицита није био један од њих. Кинески суфицит текућег рачуна платног биланса је са импресивних 10% БДП-а 2007. пао на 2,5% 2013. Како је Кина задовољила своју тражњу за сигурним активама (пре свега САД обвезницама), кренула је као ризичнијим страним инвестицијама, односно почела је да ребалансира економију ка потрошњи (овоме је помогло и јачање јуана и слабљење долара).

С обзиром да је Кина и даље релативно сиромашна земља света, са БДП *per capita* од око 7000 долара, њен положај као највећег светског извозника капитала указује на погрешну расподелу ресурса. Наставак акумулације девизних резерви, које износе око 3700 милијарди долара, постаје контрапродуктиван. Потребно је прихватити спорији раст краткорочно у замену за више стабилан дугорочни тренд раста. Критичан први корак је апресијација јуана, која би била умерена, те успоравање извоза не би било драматично будући да извозним сектором Кине доминирају производи прерађивачке индустрије (посебно склапање интермедијарних инпута увезених из Јапана или Јужне Кореје). Јасно је да Кина исувише предуго одлаже неопходно прилагођавање свог платног биланса.¹¹

Када су помињу критике на рачун меркантилистичке политике Кине потребно је присетити се да је током 19. века САД, слично свим ЗУР, постала протекционистичка држава. Просечне царине су достигле максимум од 45% 1870-их, док данас износе тек 1,3%. Сличан пут прелази и Кина која ће када постане компетитивна промовисати слободну трговину као и Британија, САД, Немачка и Јапан, од 1840-их, односно 1940-их, 1960-их и 1970-их. Нпр. америчка ИТ револуција зависила је од државних истраживања и набавки, што је у контрасту са оним што се често тврди, када се 'пореди' некреативни државни капитализам у Јапану и Кини са ин-

11 Yu Yongding, „Reviving China’s Rebalancing“, *Project-Syndicate*, 07.02.2014, <http://www.project-syndicate.org/commentary/you-yongding-says-that-ending-the-country-s-chronic-external-surpluses-should-begin-with-a-shift-to-a-floating-exchange-rate-regime#HGyl84wuVurWv7kg.99>.

дивидуалситичким либералним капитализмом у САД. Нпр. Британија је средином 20. века била екстремно иновативна земља, али то није спречило њењу деиндустријализацију и релативно слабљење у односу на Немачку, Јапан и САД.

Интересантно је да су касних 80-их економисти потенцирали компетитивност Јапана у односу на Запад у великом броју *high-tech* производа, као и индустрији масовне продукције. Средином 80-их је преовладало уверење да ће до 2015. јапански БДП по глави становника бити 10% већи него у САД (по куповној моћи), али се ништа од тога није десило, јер је компетитивност привреде Јапана снажно пала. Како је тренутно САД 7% сиромашнија данас него што се очекивало 2007, поставља себи питање да ли ће се историја поновити.¹²

3. ДА ЛИ ЋЕ ЈУАН УГРОЗИТИ ПОЗИЦИЈУ ДОЛАРА?

За глобалну позицију Кине, како и САД, од великог значаја је положај њихових националних монета. За сада је неоспорно да јуан (официјелно: ренминби) постаје регионална валута. По извештају *BIS* из септембра 2013 јуан је достигао 1,1% свих *'foreign-exchange'* трансакција и 9. место у свету (долар држи 43,5% трансакција). У мају 2013. 47 земаља је обрачунавало више од 10% плаћања са Хонг Конгом или Кином у јуанима, а посебно је снажно коришћење кинеске валуте за трансакције са Ј. Корејом, Тајваном, Сингапуром, Филипинима, Француском, УАЕ и Британијом.¹³

Удео долара у алоцираним светским девизним резервама, које чине 54,5% свих девизних резерви, опада од увођења евра, чији се удео благо повећава.¹⁴ У последњих тринаест

12 Bradford Delong, „Is America Turning Japanese?“, *Project-Syndicate* 30.01.2014, <http://www.project-syndicate.org/commentary/j--bradford-delong-shows-why-trend-economic-growth-can-no-longer-be-neatly-disentangled-from-cyclical-dynamics>.

13 Economist Intelligence Unit, „Towards a redback world“, http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=50990389&Country=China&topic=Economy#&mkt_tok=3RkMMJWWfF9wsRoisqzPZKXonjHpfsX87%2BwqUaSg38431UFwdcjKpMjr1YcJSsV0aPyQAgobGp5I5FEPQrPYRK1jt6QEXw%3D%3D.

14 Allie Bagnall, “Effects of the Euro Crisis on Reserve Currency Holdings”, (May 13th, 2013), *The Peterson Institute for International Economics*, <http://www.piie.com/blogs/realtime/?p=3571>.

година, закључно са другим тромесечјем 2013, удео долара у девизним резервама пао је са 72% на 61,9%, док је удео евра повећан са 17,5% на 23,8%.¹⁵ Ово указује да је за сада најозбиљнији изазивач долару после 30-их година 20. века (након 'детронизације' фунте) постао евро, у коме је иначе деноминован највећи део светских обвезница. Треће место ће у наредној деценији, по свему судећи, заузети јуан. Наиме, највећи светски финансијски центри се, после одлуке Кине да олабави неке рестрикције на трговину јуаном (април 2012), утркују да задовоље повећану тражњу за том валутом. Можда најважнији мотив је очекивање да ће кинеска монета даље јачати те се трговање с њом сматра добрим бизнисом, мада треба нагласити да се потцењеност јуана значајно смањила последње две године (за око 12% реално).

Основно ограничење за интернационализацију јуана је контрола капитала. Кина је започела процес либерализације капиталног рачуна од 1996, а преостала је углавном контрола кретања краткорочног капитала. За потпуну конвертибилност потребна је макроекономска стабилност, смањивање финансијског левериџа, флексибилнија структура каматних стопа, минимизирати интервенције на девизном тржишту. Због још увек високих ризика кинеска влада ће одржати постепени приступ у погледу либерализације капиталног рачуна.¹⁶

У сваком случају, мало је вероватно да ће јуан заузети место долара, али је извесно да ће удео ове валуте у глобалним токовима убрзано расти и да ће вероватно довести до значајнијег смањења интернационалне улоге америчке монете. Глобални финансијски систем се свакако креће ка све више мулти-валутном систему. Ипак, долазеће промене не значе да ће долар потпуно изгубити међународни статус, већ ће америчка валута постати само „једна од неколико валута које ће делити међународну улогу“.¹⁷

15 COFER-IMF, 2013, <http://www.imf.org/External/np/sta/cofer/eng/cofer.pdf>.

16 Yu Yongding, „Reviving China's Rebalancing“, *Project-Syndicate*, 07.02.2014, <http://www.project-syndicate.org/commentary/you-yongding-says-that-ending-the-country-s-chronic-external-surpluses-should-begin-with-a-shift-to-a-floating-exchange-rate-regime#HGyl84wuVurWv7kg.99>.

17 Barry Eichengreen, „The Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the US dollar and the Future of the International Monetary System (23-24)“, Oxford University

4. ПОЧЕТКОМ ТРЕЋЕ ДЕЦЕНИЈЕ 21. ВЕКА КИНА ПРЕСТИЖЕ САД?

Кина је главни глобални ‘изазивач’ САД, пре свега економски, а у знатно мањој мери када је у питању мека и војна моћ. За остале велике силе није пожељан ни Сино-САД кондоминијум (Г2), нити њихова конфронтација, мада су оба сценарија мало вероватна (*Saran, 2010*). Оно што је заокупља пажњу економиста, али и геополитичара, будући да од економије дугорочно зависи и војна моћ, је како ће се у наредним годинама кретати поредак економија САД и Кине. Скоро све указује да се историја убрзава у другој деценији 21. века. Важан моменат ће бити на почетку следеће деценије, када ће Кина, то је све извесније, преузети место највеће светске привреде. Када је у питању извоз, потрошња енергије, продаја аутомобила или индустријска производња Кина је већ неколико година светски број један. Односи САД и Кине најбоље се по Родану (*Rodhan*) у дугом року могу описати као ‘*symbiotic realism*’, где њихова међузависност и повезаност има круцијалну улогу у обликовању њихових понашања терајући их ка прагматизму и елиминисању ‘*zero-sym*’ калкулација.

Кинески БДП снажно расте и бројне пројекције, укључују и оне од стране угледног *The Economist*-а указују да ће се почетком следеће деценије доћи до сустизања. Наиме, лондонски *The Economist* (2012)¹⁸ омогућио је да се комбиновањем разних сценарија процени година када ће Кина сустићи САД. Ако пођемо од тога да би просечни раст БДП Кине у наредној деценији могао бити 6% (а САД 2%), да би кинеска инфлација (односно дефлатор БДП) могла износити 4% (а америчка 2%) и да курс јуана према долару остао непромењен (што је упитно јер велики суфицит текућих плаћања Кине уз истовремени дефицит САД, тренутно по око 2,5% БДП, указује да би јуан требало да јача према долару), онда Кина престиже САД 2022, односно 2023. Постоје и многобројне

Press, 2011, p. 41.

18 *The Economist*, „Rolling back the years“, *The Economist online*, 23.02.2012, <http://www.economist.com/comment/1278601> (28.2.2012).

другачије комбинације ових фундаменталних показатеља, али већина њих, које се базирају на реалистичним претпо-ставкама, указује на сличан закључак (евентуално ‘тачка’ су-стизања може да варира годину, две раније или касније).¹⁹

Кина је и главни генератор раст глобалног БДП. Наиме, ова земља је од почетка 2010. заслужна за чак трећину раста глобалне економије, док је САД била заслужна за додатних 12,5%, а остале развијене земље за само 10%.²⁰

Иако су бројни експерти који сматрају да ће се Кина убрзано суочити са знатним економским успоравањем, Џун (*Jun*) указује да Кина још увек има неискоришћени потен-цијал раста, и поред успоравања са 10% 2007 на 7,7% 2013.²¹ Теорија конвергенције (*Convergence Hypothesis*) полази од становишта да ће брзо-растуће ЗУР успорити раст када до-стигну одређени ниво БДП по становнику и капиталне опре-мљености радника у односу на развијене земље. Обично се сматра да је тај ниво око 60% дохотка САД у пер capita из-разу. Искуство Јапан и четири “азијска тигра” (Хонг Конг, Сингапур, Ј. Кореја, Тајван) конзистентно је са овом теоријом. Наиме, њихов БДП је био на том нивоу рачунајући БДП по куповној моћи по становнику када се економски раст снажно успорио, прво у Јапану почетком 70-их. Екстерни шок може да објасни успоравање кинеског раста од 2007. (ренминби је реално апресирао према долару, што је повећавало трошко-ве предузећа, док је шок на страни тражње, које је снажно пала с кризом 2008, погоршао ситуацију). Раст *TFP* (*Total Factor Productivity* – укупна продуктивност фактора произ-водње) је извесно снажно пао. Ако Кина не успе да дође до предности које пружају шокови у складу са Шумпетеровом (*Schumpeter*) *creative destruction*, односно да имплементира структурне реформе (ојачавање улоге тржишта, смањивање државне интервенције, престанак субвенционисања неефи-касних предузећа) кинески *TFP* ће снажно успорити. Међу-тим, како је кинески БДП по становнику тек на осмини или

19 http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/11/chinese-and-american-gdp-forecasts?fsrc=scn%2Ftw_ec%2Fcatching_the_eagle (12/12/2013).

20 www.economist.com/news/economic-and-financial-indicators/21586611-world-gdp (14/04/2014).

21 Zhang Jun, „Making Sense of China’s Growth Model“, *Project-Syndicate*, 20.01.2014, <http://www.project-syndicate.org/columnist/jun-zhang>.

шестини америчког (номинални или по куповној моћи) њен потенцијал за раст је у складу са *Convergence Hypothesis*, дакле, далеко од испуњеног. То упућује да ће ниво БДП до којег се може стићи у наредним деценијама зависити од перспективе раста *TFP*. Кинески раст *TFP* је у последње три деценије просечно износио 4% и извесно мора успорити у наредним годинама. За одржавање просечног раста БДП од 6% потребна је стопа инвестиција од 25-30% БДП и *TFP* раст од само 2,2-2,7%, што су реалистичне претпоставке. Како је кинеска продуктивност знатно испод оне у САД и како ће се алокација ресурса додатно унапредити у наредној деценији (како се капитал и рад буду редистрибуирали широм земље), *TFP* раст од 3% је сасвим реалан, што би значило да раст БДП може достигати и 7% током наредних десет година, што би значило и наставак релативно брзе конвергенције.

Недавни извештај америчког *National Science Board*-а показује да се центар високе технологије помера ка Азији, односно Кини. Удео Кине у светској високо-технолошкој продукцији порастао је са 8% 2003. на 24% 2012, док је учешће САД 27%. Како кинеска укупна продукција високо технолошких производа расте чак 18% годишње јасан је тренд престижања. Када су у питању инвестиције у *R&D* (истраживање и развој), од 2001. до 2011. глобални удео САД је опао са 37% на 30%, док се учешће Кине повећало са 2,2% у 2000. на 14,5% 2011. Удео *R&D* у БДП САД је био углавном стабилан у протеклих 20 година (око 2,7 % БДП-а), док се код Кине то учешће брзо повећавало (са 0,7 % на 1,8% БДП у истом раздобљу). У последњих 14 година закључно са 2013. број Кинеза који годишња завршава факултет се седам пута повећао (на скоро 7 милиона). У Кини чак 31 % студената је у инжењерству, што подстицајно делује на будуће иновације (у САД та цифра је само 5%). Ипак, Кина се суочава са озбиљним изазовима када су у питању иновације. Наиме, много њених најталентованијих дипломаца напушта земљу, универзитети су оптерећени бирократијом, кинески образовни систем још увек наглашава учење напамет уместо развијања креативности. Генерално, Кина је у стању да произведе много веома паметних људи, али су они пред суштинским изазовом када треба претварати открића у корисне нове производе, тј. на-

правити иновацију. Генерално се може рећи да САД остаје технолошки центар света, али и да Кина сустиже.²²

Congressional Budget Office САД процењује да ће раст БДП по глави становника знатно успорити у наредним деценијама. Наиме, од просечне годишње стопе од 2,1% у 4 деценије пре почетка недавне рецесије, очекује се успоравање 1,6% између 2023 и 2088. Основни разлог успоравања је пројектовани пад запослености у односу на популацију, што је последица старења, нижа стопа рађања и успоравање раста учешћа жена у радној снази. Док је број особа које раде порастао за просечно 1,6% годишње од 1970 до 2010, предвиђа се да ће стопа годишњег раста запослености пасти на само 0,4% у наредним деценијама. Иако овакав пад годишњи раста БДП *per capita* изгледа као значајан, треба нагласити да ће и са пројектованом нижом стопом раста дете рођено данас имати реалне приходе за 60% више у узрасту од 30 године, у односу на његове родитеље у истом животном добу.²³

Пораст трговине унутар Азије последица је и кинеске централне улоге у производним мрежама Источне Азије. Од 2001. до 2011. кинески удео у јужнокорејском извозу се удвостручио (на 24%), док је учешће у извозу Јапана расло још брже (са 8% на 20%). Кина је највећи трговински партнер свих десет чланица АСЕАН-а. Студија Азијске банке за развој указује да 1% повећања БДП Кине подиже БДП у ЗУР Источне Азије за око 0,6%. Ако би Кина успела да успешно ребалансира своју економију у правцу пораста потрошње, њени пословни партнери би имали огромне користи од изузетно великог малопродајног тржишта. Кина је велики инвеститор и највећи трговински партнер и у четири од пет земаља у региону Централне Азије (изузетак је Узбекистан).

Оно што помаже Кини у глобалној арени је моћ сопственог примера. Нпр. Кина је била у стању да преузме вођство у примени чистих енергетских технологија, док ће усва-

22 David Wertime, "It's Official: China Is Becoming a New Innovation Powerhouse", *Foreign Policy*, February 6, 2014, www.foreignpolicy.com/articles/2014/02/06/its_official_china_is_becoming_a_new_innovation_powerhouse.

23 Martin Feldstein, "The Future of American Growth", *Project-Syndicate*, <http://www.nber.org/feldstein/projectsyndicatejan2014.html> (31.1.2014).

јање утврђених међународних норми помоћи кинеским банкама да обезбеде тржишта и у развијенијим земљама.

ЛИТЕРАТУРА

- Bagnall, Allie: "Effects of the Euro Crisis on Reserve Currency Holdings", (May 13th, 2013), *The Peterson Institute for International Economics*, <http://www.piie.com/blogs/realtime/?p=3571>
- COFER-IMF, 2013, <http://www.imf.org/External/np/sta/cofer/eng/cofer.pdf>
- Davis, Daniel; Leggett, Jeremy: „Underground Truths: Shale Won't Save Us“, *The National Interest* (October 28, 2013), <http://nationalinterest.org/commentary/underground-truths-shale-wont-save-us-9320?page=1>
- Delong, Bradford: „Is America Turning Japanese?“, *Project-Syndicate* 30.01.2014, <http://www.project-syndicate.org/commentary/j--bradford-delong-shows-why-trend-economic-growth-can-no-longer-be-neatly-disentangled-from-cyclical-dynamics>.
- Djankov, Simeon; Van Agtmael, Antoine: „BRIC Wall“, *Foreign Policy* (24.9.2013), http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/09/24/bric_wall_emerging_markets_growth
- The Economist, „Rolling back the years“, *The Economist online*, 23.02.2012, <http://www.economist.com/comment/1278601> (28.2.2012)
- Economist Intelligence Unit, *Global outlook summary. Global Forecasting Service* (April 14th, 2014), file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSJXAB00_20140416.pdf, p. 5 (19/04/2014)
- Economist Intelligence Unit, „Towards a reback world“, http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=50990389&Country=China&topic=Economy#&mkt_tok=3RkMMJWWfF9wsRoisqzPZKXonjHpfsX87%2BwqUASg38431UfwdcjKpmjr1YcJSsV0aPyQAgobGp5I5FEPQrPYRK1jt6QEXw%3D%3D
- Eichengreen, Barry: „The Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the US dollar and the Future of the International Monetary System (23-24)“, Oxford University Press, 2011
- Feldstein, Martin: „The Future of American Growth“, *Project-Syndicate*, <http://www.nber.org/feldstein/projectsyndicatejan2014.html> (31.1.2014)

- IMF, *World Economic Outlook: Recovery Strengthening, but Requires Stronger Policy Effort*, IMF Survey, April 8, 2014, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/res040814a.htm> (12/04/2014)
- Jun, Zhang: „Making Sense of China’s Growth Model“, *Project-Syndicate*, 20.01.2014, <http://www.project-syndicate.org/columnist/jun-zhang>
- Stiglitz, Joseph: „Kraj američkog sna“, *Peščanik* 21/12/2012, <http://pescanik.net/2012/12/kraj-americkog-sna/>
- Summers, Lawrence: „Washington must not settle for secular stagnation“, *Financial Times* (5.1.2013), <http://www.ft.com/cms/s/2/ba0f1386-7169-11e3-8f92-00144feabdc0.html#ixzz2pjNp5GZd>
- Wertime, David: “It’s Official: China Is Becoming a New Innovation Powerhouse”, *Foreign Policy*, February 6, 2014, www.foreignpolicy.com/articles/2014/02/06/its_official_china_is_becoming_a_new_innovation_powerhouse
- Yongding, Yu: „Reviving China’s Rebalancing“, *Project-Syndicate*, 07.02.2014, <http://www.project-syndicate.org/commentary/yu-yongding-says-that-ending-the-country-s-chronic-external-surpluses-should-begin-with-a-shift-to-a-floating-exchange-rate-regime#HGyl84wuVurWv7kg.99>
- Здравковић, Мирослав: „Робна размена Кине, САД, Немачке и Јапана у 2013“, *Макроекономија*, www.makroekonomija.org/trgovina-kine-sad-nemacke-i-japana/robna-razmena-kine-sad-nemacke-i-japana-u-2013-godini/
- http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/11/chinese-and-american-gdp-forecasts?fsrc=scn%2Ftw_ec%2Fcatching_the_eagle (12/12/2013).
- www.economist.com/news/economic-and-financial-indicators/21586611-world-gdp (14/04/2014).
- <http://english.cntv.cn/program/bizasia/20140218/103890.shtml> (14/04/2014)
- <https://www.mapi.net/research/publications/us-industrial-outlook-december-2013> (14/04/2014)

Goran V. Nikolic

WHEN WILL CHINA'S ECONOMY OVERTAKE THE U.S. ECONOMY?

Resume

What is attracting the attention of economists and geopoliticians, because the military power's long-term dependancy on economy, is the economic order of the USA and China. All points out that history is accelerating through the second decade of the 21st century. The threshold will be the beginning of the next decade, when China, as it is increasingly likely, will become world's largest economy.

Referent analysis show that China's economic power will surpass the United States at the beginning of the next decade, and the Great Recession 2007-08 only accelerated this process. Namely, numerous projections, including those made by reputable The Economist, suggest that at the beginning of the next decade there will be a catch-up. The London-based The Economist (2013) has combined various scenarios estimates for the year in which China will overtake the United States. If we go from an average 6% Chinese GDP growth in the next decade (and 2% in the U.S.), and that the Chinese inflation (and GDP deflator) could amount to 4 % (2% in the U.S.) and the RMB exchange rate against the dollar remains unchanged (which is questionable because a large current account surplus of China combined with the simultaneous U.S. deficit, currently at about 2.5% of GDP, indicates that the yuan should strengthen against the dollar) then China could surpass the United States in 2022 or 2023. There are a number of different combinations with these fundamentals, but most of them that are based on realistic assumptions point to a similar conclusion. However, the U.S. will certainly keep for decades technologically superior economy, the magnitude of military power compared with that of potential adversaries is much greater, its level of political influence in the international system is unprecedented.

For the first time in modern history a non-Western country, China, became the first industrial power in the world. When it comes to exports, consumption, and auto sales, China has already been the world's number one power. Relations between the U.S. and China could in the long run be described as a 'symbiotic realism', where their interdependence and connectivity has a crucial role in shaping their behavior, forcing them into pragmatism and elimination of zero-sum calculations.

China's share of global high-tech production has increased from 8% in 2003 to 24% in 2012, while the share of the U.S. is 27%. In general it can be said that the United States remain the technological center of the world, but that China is catching up.

China is the main growth driver of the global GDP. In fact, since the beginning of 2010s this country has accounted for one third of the growth of the global economy, while the U.S. accounted for an additional 12.5 % and other developed countries for only 10 %.

In the medium term, the global financial system is becoming more multi-currency, where the dollar becomes just one of the few currencies that will have an international role. It is unlikely that the yuan will replace dollar, but it is certain that the share of this currency in global flows will grow rapidly and will likely lead to a significant reduction of the U.S. currency's international role.

Although many experts believe that China will rapidly face a significant economic slowdown, others point out that China still has untapped potential for growth despite a slowdown from 10% in 2007 to 7.7 % 2013. Namely, as the Chinese GDP per capita is only the eighth or one sixth of the U.S. one (nominal or purchasing power, respectively), its growth potential is in accordance with the convergence hypothesis, and therefore far from completed. What helps China in the global arena is the power of its own example.

Key words: the Global Economy, the Great Recession of 2007-08, BRICS, Industry, Foreign Trade, Yuan, Dollar, China, U.S.

Овај рад је примљен 17. априла 2014. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 23. априла 2014. године.